

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ॥

വിലപന്ത്യാഃ കൗസൽയായാ ആത്മാനമപി വനം നേതും
ശ്രീരാമം പ്രത്യാഗ്രഹഃ, പത്ന്യഃ സേവൈവ നാരിണാം ധർമ ഇതി
പ്രതിപാദ്യ ശ്രീരാമേണ തസ്യ നിവാരണം സ്വകീയവനഗമനേ
തസ്യ അനുമതിഗ്രഹണം ച

തം സമീക്ഷ്യ വ്യവസിതം
പിതൂർനിർദ്ദേശപാലനേ |
കൗസൽയാ ബാഷ്പസംരുദ്ധാ
വചോ ധർമീഷ്ഠമബ്രവീത് || 2.24.1 ||

അദ്യഷ്ടദുഃഖോ ധർമാത്മാ
സർവഭൂതപ്രിയംവദഃ |
മയി ജാതോ ദശരഥാത്
കഥമുഛേരന വർതയേത് || 2.24.2 ||

യസ്യ ഭൃത്യാശ്ച ദാസാശ്ച
മൃഷ്ടാൻയന്നാനി ഭുഞ്ജതേ |
കഥം സ ഭോക്ഷ്യതേ രാമോ
വനേ മുലഫലാൻയയം || 2.24.3 ||

ക ഏതച്ഛുദ്രധേച്ഛുത്വാ
 കസ്യ വാ ന ഭവേദ് ഭയം |
 ഗുണവാൻ ദധിതോ രാജഃ
 കാകുത്സ്ഥോ യദ് വിവാസ്യതേ || 2.24.4 ||

നൂനം തു ബലവാൻ ലോകേ
 കൃതാന്തഃ സർവമാദിശൻ |
 ലോകേ രാമാദിരാമസ്ത്വം
 വനം യത്ര ഗമിഷ്യസി || 2.24.5 ||

അയം തു മമാത്മഭവ -
 സ്തവാദർശനമാരുതഃ |
 വിലാപദുഃഖസമീധോ
 രുദിതാശ്രുഹുതാഹുതിഃ || 2.24.6 ||

ചിന്താവാഷ്പമഹാധുമ -
 സ്തവാഗമനചിന്തജഃ |
 കർശയിത്വാധികം പുത്ര
 നിഃശ്വാസായാസസംഭവഃ || 2.24.7 ||

ത്വയാ വിഹീനാമിഹ മാം
 ശോകാഗ്നിരതുലോ മഹാൻ |
 പ്രധക്ഷ്യതി യഥാ കക്ഷ്യം
 ചിത്രഭാനുർഹിമാത്യയേ || 2.24.8 ||

കഥം ഹി ധേനുഃ സ്വം വത്സം
 ഗച്ഛന്തമനുഗച്ഛതി |
 അഹം ത്വാനുഗമിഷ്യാമി
 യത്ര വത്സ ഗമിഷ്യസി || 2.24.9 ||

യഥാ നിഗദിതം മാത്രാ
 തദ് വാക്യം പുരുഷർഷഭഃ |
 ശ്രുത്വാ രാമോബ്രവീദ് വാക്യം
 മാതരം ഭൃശദുഃഖിതാം || 2.24.10 ||

കൈകേയോ വഞ്ചിതോ രാജാ
 മയി ചാരണ്യമാശ്രിതേ |
 ഭവത്യാ ച പരിത്യക്തോ
 ന നൂനം വർതയിഷ്യതി || 2.24.11 ||

ഭർതുഃ കില പരിത്യാഗോ
 നൃശംസഃ കേവലം സ്ത്രിയാഃ |
 സ ഭവത്യാ ന കർതവ്യോ
 മനസാപി വിഗർഹിതഃ || 2.24.12 ||

യാവജ്ജീവതി കാകുത്സ്ഥഃ
 പിതാ മേ ജഗതീപതിഃ |
 ശുശ്രൂഷാ ക്രിയതാം താവത്
 സ ഹി ധർമഃ സനാതനഃ || 2.24.13 ||

ഏവമുക്താ തു രാമേണ
 കൗസൽയാ ശുഭദർശനാ |
 തഥേത്യുവാച സുപ്രീതാ
 രാമമക്ലിഷ്ടകാരിണം || 2.24.14 ||

ഏവമുക്തസ്തു വചനം
 രാമോ ധർമഭൃതാം വരഃ |
 ഭൂയസ്താമബ്രവീദ് വാക്യം
 മാതരം ഭൃശദുഃഖിതാം || 2.24.15 ||

മയാ ചൈവ ഭവത്യാ ച
 കർതവ്യം വചനം പിതൃഃ |
 രാജാ ഭർതാ ഗുരുഃ ശ്രേഷ്ഠഃ
 സർവേഷാമീശ്വരഃ പ്രഭുഃ || 2.24.16 ||

ഇമാനി തു മഹാരണ്യേ
 വിഹൃത്യ നവ പഞ്ച ച |
 വർഷാണി പരമപ്രീത്യാ
 സ്ഥാസ്യാമി വചനേ തവ || 2.24.17 ||

ഏവമുക്താ പ്രിയം പുത്രം
 ബാഷ്പപൂർണാനനാ തദാ |
 ഉവാച പരമാർതാ തു
 കൗസൽയാ സുതവത്സലാ || 2.24.18 ||

ആസാം രാമ സപത്നീനാം
 വസ്തും മധ്യേ ന മേ ക്ഷമം |
 നയ മാമപി കാകുത്സ്ഥ
 വനം വന്യാം മൃഗീമിവ || 2.24.19 ||

യദി തേ ഗമനേ ബുദ്ധിഃ
 കൃതാ പിതൃരപേക്ഷയാ |
 താം തഥാ രുദതീം രാമോ
 രുദൻ വചനമബ്രവീത് || 2.24.20 ||

ജീവന്ത്യാ ഹി സ്ത്രീയാ ഭർതാ
 ദൈവതം പ്രഭുരേവ ച |
 ഭവത്യാ മമ ചൈവാദ്യ
 രാജാ പ്രഭവതി പ്രഭുഃ || 2.24.21 ||

ന ഹ്യനാമാ വയം രാജ്ഞാ
 ലോകനാഥേന ധീമതാ |
 ഭരതശ്ചാപി ധർമാത്മാ
 സർവഭൂതപ്രിയംവദഃ || 2.24.22 ||

ഭവതീമനുവർത്തേത
 സ ഹി ധർമരതഃ സദാ |
 യഥാ മയി തു നിഷ്ക്രാന്തേ
 പുത്രശോഭേന പാർഥിവഃ || 2.24.23 ||

ശ്രമം നാവാപ്നുയാത് കിഞ്ചി -
 ദപ്രമത്താ തഥാ കുരു |
 ദാരുണശ്ചാപ്യയം ശോഭോ
 യഥൈനം ന വിനാശയേത് || 2.24.24 ||

രാജ്ഞാ വൃദ്ധസ്യ സതതം
 ഹിതം ചര സമാഹിതാ |
 വ്രതോപവാസനിരതാ
 യാ നാതീ പരമോത്തമാ || 2.24.25 ||

ഭർതാരം നാനുവർത്തേത
 സാ ച പാപഗതിർഭവേത് |
 ഭർതൃഃ ശുശ്രൂഷയാ നാതീ
 ലഭതേ സ്വർഗമുത്തമം || 2.24.26 ||

അപി യാ നിർനമസ്കാരാ
 നിവൃത്താ ദേവപൂജനാത് |
 ശുശ്രൂഷാമേവ കുർവീത
 ഭർതൃഃ പ്രിയഹിതേ രതാ || 2.24.27 ||

ഏഷ ധർമഃ സ്ത്രിയാ നിത്യോ
 വേദേ ലോകേ ശ്രുതഃ സ്മൃതഃ |
 അഗ്നികാർയേഷു ച സദാ
 സുമനോഭിശ്ച ദേവതാഃ || 2.24.28 ||

പൂജ്യാസ്തേ മത്ക്യുതേ ദേവി
 ബ്രാഹ്മണാശ്ചൈവ സത്ക്യുതാഃ |
 ഏവം കാലം പ്രതീക്ഷസ്വ
 മമാഗമനകാക്ഷിണീ || 2.24.29 ||

നിയതാ നിയതാഹാരാ
 ഭർതൃശുശ്രൂഷണേ രതാ |
 പ്രാപ്സ്യസേ പരമം കാമം
 മയി പര്യാഗതേ സതി || 2.24.30 ||

യദി ധർമഭൃതാം ശ്രേഷ്ഠോ
 ധാരയിഷ്യതി ജീവിതം |
 ഏവമുക്താ തു രാമേണ
 ബാഷ്പപര്യാകുലേക്ഷണാ || 2.24.31 ||

കൗസൽയാ പുത്രശോകാർതാ
 രാമം വചനമബ്രവീത് |
 ഗമനേ സുകൃതാം ബുദ്ധിം
 ന തേ ശക്തോമി പുത്രക || 2.24.32 ||

വിനിവർതയിതും വീര
 നൂനം കാലോ ദുരത്യയഃ |
 ഗച്ഛ പുത്ര ത്വമേകാഗ്രോ
 ഭദ്രം ത്വേത്സ്മതു സദാ വിഭോ || 2.24.33 ||

പുനസ്ത്വയി നിവൃത്തേ തു
 ഭവിഷ്യാമി ഗതക്ലമാ |
 പ്രത്യാഗതേ മഹാഭാഗേ
 കൃതാർഥേ ചരിതവ്രതേ |
 പിതൃരാനുഞ്ജയതാം പ്രാപ്തേ
 സ്വപിഷ്യേ പരമം സുഖം || 2.24.34 ||

കൃതാന്തസ്യ ഗതിഃ പുത്ര
 ദുർവിഭാവ്യാ സദാ ഭുവി |
 യസ്ത്വാം സഞ്ചോദയതി മേ
 വച ആവിധ്യ രാഘവ || 2.24.35 ||

ഗച്ഛേദാനീം മഹാബാഹോ
 ക്ഷേമേണ പുനരാഗതഃ |
 നന്ദയിഷ്യസി മാം പുത്ര
 സാമ്നാ ശ്ലക്ഷ്ണേന ചാരുണാ || 2.24.36 ||

അപീദാനീം സ കാലഃ സ്യാദ്
 വനാത് പ്രത്യാഗതം പുനഃ |
 യത് ത്വാം പുത്രക പശ്യേയം
 ജടാവൽകലധാരിണം || 2.24.37 ||

തഥാ ഹി രാമം വനവാസനിശ്ചിതം
 ദദർശ ദേവീ പരമേണ ചേതസാ |
 ഉവാച രാമം ശുഭലക്ഷണം വചോ
 ബഭൂവ ച സ്വസ്ത്യയനാദികാങ്ക്ഷിണീ || 2.24.38 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
 അയോധ്യാകാണ്ഡേ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ||